
КОНФІСКАЦІЯ ЯК ЗАХІД ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІЮ

О. П. СВІТЛИЧНИЙ, доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного та господарського права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: a.svetlichnyj@ukr.net

Анотація. У статті розкриваються окремі аспекти ролі конфіскації у захисті суб'єктивних прав суб'єктів права інтелектуальної власності. Наголошується, що виявлення порушень прав інтелектуальної власності та вчасне накладання адміністративних стягнень, а також застосування конфіскації – як спеціального карального заходу з боку держави, виступає ефективним захистом у сфері охорони суб'єктивних прав власників суб'єктів права інтелектуальної власності.

Ключові слова: конфіскація, законодавство, правопорушення, об'єкти, суб'єкти права інтелектуальної власності

Актуальність.

У практичній діяльності виникають певні проблеми з визначенням підсудності справ про адміністративне правопорушення, коли санкцією правової норми за порушення прав інтелектуальної власності передбачено застосуванням декількох адміністративних стягнень (зокрема, конфіскації та штрафу). Однак, адміністративне законодавство допускає конфіскацію лише конкретного майна: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, і грошей, одержаних в результаті вчинення такого правопорушення, що й обумовлює актуальність цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Нормативне закріплення видів адміністративних стягнень, основних і додаткових встановлено нормами статей КУпАП є дослідженим у науці адміністративного права і висвітлюється у працях: Ю.П. Битяка, В.В. Галунька, Е.Ф. Демського, О.В. Кузьменко, В.І. Курила, В.К. Колпакова, Т.О. Коломоєць, С.Г. Стеценка та ін. Проте, з огляду на предмет нашого дослідження, питання конфіскації, яка відіграє значну роль у захисті прав інтелектуальної власності є недостатньо висвітленою в юридичній науці, що і обумовлює актуальність цієї статті.

Метою цієї статті є дослідження ролі конфіскації у захисті прав ін-

телектуальної власності, а також аналіз взаємозв'язку впливу норм різних галузей права на захист прав власників та законних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності.

Результати.

Відповідно до адміністративного законодавства санкції у вигляді конфіскаційних заходів можуть мати як основний так і додатковий характер і можуть накладатися лише тоді, коли їх застосування прямо передбачено законом. Перед тим, як розглядати питання конфіскації – як виду захисту прав інтелектуальної власності в адміністративному законодавстві, передусім розглянемо норми чинного законодавства, які регулюють ці питання. На сьогодні в чинних законодавчих актах конфіскація передбачена нормами цивільного, господарського, кримінального, міжнародного, спеціального, митного та адміністративного законодавства. Згідно зі ст. 354 ЦК конфіскація виступає як санкція за вчинення правопорушення і до особи може бути застосовано безоплатне вилучення певного предмета, частини майна чи всього майна та звернення їх у власність держави за рішенням суду («Цивільний кодекс України», 2003). Встановлення чинним законодавством конфіскації як виду стягнення у повній мірі відповідає вимогам ст. 46 Угоди TRIPS, відповідно якої судові органи країн-членів СОТ мають право видавати судові накази, відповідно до яких матеріали і засоби виробництва, які головним чином використовувались при виробництві контрафактних товарів, без всякої компенсації були вилучені із каналів руху товарів з метою, щоб звести до мінімуму ризику нових по-

рушень («Угода про торговельні аспекти ... (TRIPS)).

ГК регламентовано застосування адміністративно-господарських санкцій та відповідальність суб'єктів господарювання, в тому числі й за порушення прав інтелектуальної власності. Безпосередньо ст. 254 ГК прямо пов'язана із захистом об'єктів права інтелектуальної власності. У разі встановлення факту неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки або факту копіювання виробів, передбачених ст. 33 ГК, заінтересовані особи можуть звернутися до АМКУ, його територіальних відділень із заявою про вилучення в судовому порядку товарів з неправомірно використаним позначенням або копій виробів іншого суб'єкта господарювання як у виробника, так і у продавця. Вилучення товарів із неправомірно використаним позначенням та копій виробів іншого суб'єкта господарювання застосовується у разі якщо можливість змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання не може бути усунена іншим шляхом («Господарський кодекс України», 2003).

Детально конфіскація досліджена у кримінальному законодавстві. Водночас, виступаючи як вид додаткового кримінального покарання, передбачений нормами КК, конфіскація має свої особливості, на що звертає увагу М.І. Хавронюк. Він зазначає, що санкції окремих статей (санкції частин статей) Особливої частини Кримінального кодексу передбачають конфіскацію окремих видів майна... Така «спеціальна конфіскація» відповідно до чинного законодавства є не кримінальним покаранням у виді конфіскації майна (оскільки застосо-

ується не лише за тяжкі та особливо тяжкі злочини і не завжди стосовно майна, яке є власністю засудженого), а здійснюється як кримінально-процесуальний примусовий захід (ст. 81 КПК), обов'язковість застосування якого підкреслюється в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК (Науково-Практичний Коментар Кримінального кодексу України, 2004: 289).

Кримінальним кодексом України передбачена конфіскація у сфері захисту прав інтелектуальної власності за злочини, передбачені нормами ст.ст. 176, 177, 229.

Зв'язок кримінального захисту прав інтелектуальної власності прямо просліджується і в ст. 2 Закону України «Про авторське право і суміжні права» («Про авторське право і суміжні права», 1993), в якому зазначено, що за наявності достатніх даних про вчинення порушення авторського права і (або) суміжних прав, за яке відповідно до закону передбачена кримінальна відповідальність, орган дізнання, слідства або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення розшуку і накладення арешту на: примірники творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також засоби обходження технічних засобів захисту; матеріали й обладнання, призначені для їх виготовлення і відтворення; документи, рахунки та інші предмети, що можуть бути доказом вчинення протиправних дій.

Зв'язок кримінальної конфіскації простежується із вимогами міжнародного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Ці вимоги обґрунтовані ст. 61 TRIPS – «члени повинні забезпечити застосування кримінальних процедур та штрафів принаймні у випадках навмисної фальсифікації товарного знака або з порушенням авторських прав у комерційних масштабах. Заходи покарання повинні включати увезення та/або грошові штрафи, достатні для того, щоб служити засобом стримування відповідно до рівня покарання, який застосовується у випадках злочинів відповідної тяжкості. У відповідних випадках заходи покарання повинні також включати накладення арешту, конфіскацію та знищення товарів, що порушують право, та будь-яких матеріалів або обладнання, які значною мірою були використані при вчиненні порушення...» («Угода про торговельні аспекти ... (TRIPS)).

Поняття «конфіскація» також дається і в міжнародних правових актах, зокрема, у ст. 1 «Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», конфіскація розглядається як вид покарання або захід, призначені судом після розгляду справи стосовно кримінального злочину чи кримінальних злочинів, результатом якого є остаточне позбавлення власності («Про ратифікацію Конвенції про відмивання... 1990», 1997).

Відповідно до норм спеціального законодавства, за рішенням суду до особи теж може застосовуватися конфіскація. Згідно зі ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» за захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції, а

також вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав («Про авторське право і суміжні права», 1993).

Вищезазначений підхід законодавця до вилучення чи/або конфіскації, говорить про те, що згідно з норм ст. 52 вищезазначеного Закону суд може постановити рішення про вилучення чи конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту. У такому випадку, суддя, згідно частини третьої ст. 53 того ж Закону, у дводенний строк з дня подання заяви власника та за його участю може прийняти рішення щодо захисту його прав. Зокрема, у разі, якщо відповідач по справі порушення авторського права і (або) суміжних прав відмовляє у доступі до необхідної інформації чи не забезпечує її надання у прийнятний строк, робить перешкоди у здійсненні судових процедур, або з метою збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення, особливо у випадку, коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, або коли є очевидний ризик того, що доказ буде знищено, суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи до пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю іншої сторони (відповідача) шляхом: винесення ухвали про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав; накладення арешту і вилучення

всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, засобів обходження технічних засобів захисту, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення; накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права і (або) суміжних прав («Про авторське право і суміжні права», 1993).

Наведені норми спеціального закону говорять про те, що з метою захисту прав інтелектуальної власності, судом до винної особи у випадках передбачених законами можуть застосовуватись спеціальні заходи у вигляді конфіскації, яка є каральним заходом з боку держави за вчинене правопорушення. Проте, слід звернути увагу, що на відміну від норм Закону України «Про авторське право і суміжні права», законодавець, в нормах інших спеціальних законів у сфері захисту прав інтелектуальної власності не встановив вищезазначений підхід до вилучення чи/або конфіскації.

Особливістю адміністративної конфіскації є те, що конфіскується не все майно і не будь-які предмети, а тільки речі безпосередньо пов'язані з адміністративним правопорушенням і прямо вказані в правовій нормі. При цьому слід зазначити, що норми спеціального законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності вилучення чи/або конфіскацію не слід ототожнювати з оплатним вилученням предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом

адміністративного правопорушення і здійснюється у порядку ст. 29 КУпАП («Кодекс України про адміністративні правопорушення», 1984).

В адміністративно-правовій науці конфіскацію розглядають як адміністративне стягнення, яке не пов'язана з відшкодуванням завданих громадянам майнових збитків, за винятком випадків скасування відповідної постанови органу адміністративної юрисдикції з закриттям справи про адміністративні правопорушення, коли особа має право вимагати повернення незаконно відчуженого майна або сплати його вартості. Оцінка конфіскованого майна проводиться спеціальною комісією за спеціально встановленими правилами (Адміністративне право України, 2012: 210).

При цьому слід мати на увазі, що головна мета адміністративних стягнень полягає у вихованні порушника щодо дотримання вимог закону та інших нормативно-правових актів щодо для недопущення в подальшому порушень, а також запобігання суспільно небезпечним діянням (Світличний, 2018: 299).

Адміністративним законодавством конфіскація, як вид адміністративного стягнення за порушення майнових прав інтелектуальної власності, передбачена ст.ст. 51–2, 164–3, 164–6, 164–9 КУпАП. Конфіскації підлягає незаконно виготовлена продукція та обладнання і матеріали, які призначені для її виготовлення («Кодекс України про адміністративні правопорушення», 1984). Згідно зі ст. 476 Митного кодексу України, у разі ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, до винної особи може бути застосо-

вана конфіскація, як адміністративне стягнення («Митний кодекс України», 2012). Проте норми МК в частині конфіскації дещо відрізняється від конфіскації встановленого КУпАП. Так, у разі коли неможливо конфіскувати товари, що є безпосередніми предметами порушення митних правил, або товари із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортні засоби, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України, з осіб, які вчинили порушення митних правил, стягується вартість зазначених товарів, транспортних засобів у порядку, встановленому законодавством України. Детальний порядок застосування спеціальних заходів адміністративного припинення регламентується «Положенням про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності», затвердженого постановою КМУ № 412 від 28 квітня 2001 р. («Про затвердження Положення про порядок реєстрації...», 2001).

При цьому зауважимо, що відповідно до Постанови ВСУ «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» акцентується увага, що у постановвах в адміністративних справах про порушення митних правил суддя повинен зазначати, які саме правила порушені винною особою, які товари, транспортні засоби були безпосереднім об'єктом правопорушення, їхню вартість. Якщо особу визнано винною у вчиненні правопорушення, але зазначені товари чи транспортні засоби відсутні, суддя вправі вирішити у постанові питання

про стягнення їхньої вартості («Про судову практику...», 2005).

Згідно зі ст.ст. 313–315 КУпАП конфісковані предмети підлягають примусовій безоплатній їх передачі у власність держави з подальшою їх реалізацією. Враховуючи, що постанову про конфіскацію виносить тільки суд, така постанова виконується державним виконавцем, де виконавче провадження виступає як завершальна стадія судового провадження.

Висновки і перспективи.

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що виявлення правопорушень прав інтелектуальної власності та вчасне накладання адміністративних стягнень, а також застосування конфіскації – як спеціального карального заходу з боку держави, який застосовується у судовому порядку, сприяє профілактиці й усуненню причин та умов, які сприяють вчиненню проступків і виступає ефективним захистом у сфері охорони суб'єктивних прав власників та законних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності. З цією метою законодавцю необхідно передбачити застосування конфіскації – як спеціального карального заходу з боку держави і в інших спеціальних законодавчих актах покликаних забезпечити належну охорону прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України: підручник. Вид. 2, змін. і доп. За заг. ред. Т.О. Коломоєць. Київ: Істина, 2012. 528 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради України. 1984. № 51. Ст. 1112.
4. Митний кодекс України: Закон України від 03 березня 2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., перероб. та доповн. За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавранюка. Київ: Атіка, 2003. 1056 с.
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.
7. Про затвердження Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності: постанова Кабінету Міністрів України № 412 від 28 квітня 2001 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/412-2001>.
8. Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р.: Закон України від 17 грудня 1997 р. № 738/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 16. Ст. 72.
9. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил: Постанова Пленуму Верховного Суду України 08 березня 2005 р. № 8. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05>.
10. Світличний О.П. Адміністративне право України. Повний курс. Галунько В., Демський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
11. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
12. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.

References

1. Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine] (2012). Vyd. 2, zmin. i dop. za zah. red. T.O., Kolomoiets. Kyiv: Istyna, 528.
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [The Commercial Code of Ukraine] (2003): Zakon Ukrainy 16.01.2003 № 435-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 18, 19–20, 21–22, 144.
3. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses] (1984): Zakon Ukrainy 07.12.1984 № 8073-X. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 51, 1112.
4. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine] (2012): Zakon Ukrainy 03.03.2012 № 4495-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 44–45, 46–47, 48, 552.
5. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine] (2003). 3-tie vyd., pererob. ta dopovn. Za red. M.I., Melnyka & M.I., Khavraniuka. Kyiv: Atika, 1056.
6. Pro avtorske pravo i sumizhni prava [About copyright and related rights] (1993): Zakon Ukrainy 23.12.1993 № 3792-KhII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 13, 64.
7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok reiestratsii ta peremishchennia cherez mytnyi kordon Ukrainy tovariv, shcho mistiat ob'iekty intelektualnoi vlasnosti [On approval of the Regulation on the procedure for registration and transfer of goods containing intellectual property objects through the customs border of Ukraine] (2001): postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 412 28.04.2001. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/412-2001>.
8. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro vidmyvannia, poshuk, aresht ta konfiskatsiiu dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, 1990 [On ratification of the Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, 1990] (1997): Zakon Ukrainy 17.12.1997 № 738/97-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 16, 72.
9. Pro sudovu praktyku u spravakh pro kontrabandu ta porushennia mytnykh pravyl [On judicial practice in cases of smuggling and violation of customs rules] (2005): Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy 08.03.2005 № 8. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05>.
10. Svitlychnyi, O.P. (2018). Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyi kurs [Administrative Law of Ukraine. Full course]. Halunko, V., Demskyi, P., Kuzmenko, O., Stetsenko, S. et al. Kherson: OLDI-PLIuS, 446.
11. Uhoda pro torhovelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti (TRIPS) [Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
12. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine] (2003): Zakon Ukrainy 16.01.2003 № 435-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 40–44, 356.

O.P. Svitlychnyi (2019). The role of confiscation in protection of intellectual property rights. *Law. Human. Environment*, 10(3): 110-116.

<https://doi.org/10.31548/law2019.03.014>

Summary. The article describes some aspects of the role of confiscation in the protection of subjective rights of subjects of intellectual property rights. It is noted that the detection of violations of intellectual property rights and the timely imposition of administrative sanctions and application of confiscation – as a special punitive measures from the state, acts as an effective protection in the field of protection of subjective rights of owners of intellectual property rights.

Keywords: confiscation, legislation, offences, objects, subjects of intellectual property rights